

Franciszek Karpiński

SIELANKI I LIRYKI

- Podstawowe informacje o lekturze (czas i miejsce akcji, problematyka itd.)
- zagadnienia na maturę i sprawdzian
- quiz sprawdzający wiedzę

Geneza:

Utwory Karpińskiego wyróżniają się na tle liryki religijnej. Tworzył je on w czasach gdy Bóg i Kościół odgrywały znacznie mniej ważną rolę. Mimo, że większość utworów miała charakter raczej racjonalny, zdarzały się też takie, które opisywały sentymentalną więź między Bogiem i człowiekiem. Był to tzw. nurt sentymentalny.

Pieśń Poranna (Kiedy ranne wstają zorze)

Podmiot liryczny wychwala Boga, szuka elementów, które mogłyby wskazywać na Jego obecność w każdej dziedzinie życia. Używa więc licznych apostrofy, pytań retorycznych oraz wykrzyknień, a nawet metafor ("wielu snem śmierci upadli") i uosobienia. Tytuł utworu odnosi się do rozpoczęcia nowego dnia, natomiast kolejne strofy opisują powody dla których człowiek powinien chwalić Boga. Podmiot uważa, że każdy powinien dziękować Bogu za każdy kolejny dzień i nie wyobraża sobie rozpoczęcia dnia bez modlitwy. Wspomina również tych, którzy odeszli z tego świata w nocy z powodu starości lub choroby.

Pieśń wieczorna (Wszystkie nasze dzienne sprawy)

Podmiot liryczny w utworze jest zbiorowy. Jest to reprezentacja całej ludzkości. Podmiot zwraca się do Boga z błaganiem o pomoc i opiekę. Opowiada o całym swoim dniu, tych lepszych i gorszych chwilach i pragnie, aby Stwórca go zrozumiał. Wychwala Boga, całą jego moc i istnienie. Utwór ma również charakter powierniczy, bo Podmiot prosi Matka Boską o to, aby wybłagała u Boga o opiekę dla całej ludzkości. Jest również prośba o zbawienie duszy po śmierci.

Pieśń o Narodzeniu Pańskim (Bóg się rodzi)

Utwór przedstawia narodziny Dziecka Bożego, Chrystusa. Gdy Dziecię się rodzi wszystko traci na znaczeniu i pojawiają się licznosprzeczności w naturze, np. blask ciemnieje. Bóg objawia się w postaci osobowej, aby być tak blisko człowieka jak to tylko możliwe. Przychodzi na świat wśród prostych pasterzy i zwierząt, a więc czytelnik jakby na chwilę zapomina o Jego boskości, a widzi tylko dziecko, które nie wzbudza strachu. Co ciekawe autor w utworze zamieścił nawet wątek patriotyczny.

Sielanki

Franciszek Karpiński

Geneza utworów:

Karpiński bardzo inspirował się tradycjami sielanki popularnej na przełomie renesansu i baroku, ale również wprowadzał innowacje charakterystyczne dla sentymentalizmu. Kładł nacisk na słuchanie głosu serca.

Gatunek:

sielanka

- akcja dzieje się w wiejskiej, wyidealizowanej scenerii
- bohaterowie są stylizowani na pasterzy, rybaków, rolników lub myśliwych
- jest gatunkiem synkretycznym, bo łączy elementy liryki, epiki i dramatu
- ma najczęściej kształt lirycznego monologu, poprzedzonego opisem lub dialogiem

Treść: Sielanki

Laura i Filon

Akcja utworu rozgrywa się na wsi i porusza tematykę miłosną. Głównymi bohaterami są Laura i Filon - młodzi ubodzy wieśniacy. Akcja zaczyna się, gdy Laura postanawia umówić się z ukochanym Filonem pod jaworem. Starannie przygotowuje się na spotkanie, przez co Filon zaczyna się niecierpliwić i wysyła dziewczynie umówione znaki. Laura po przybyciu na miejsce nie zastaje jednak nikogo, zaczyna się denerwować i na głos wypominać niewierność kochankowi. W tym momencie krzaki opuszcza Filon, który ukrył się tam, aby upewnić się co do uczuć ukochanej. Zapewnia zdruzgotaną dziewczynę, jako iż jest jego, jedyną prawdziwą miłością. Wszystko wydaje się układać dobrze, dopóki myśli Laury wciąż nie zaprzatają wątpliwości i podejrzenia o tym, że Filon mógłby czuć upodobanie do niejkiej Dorydy.

Sielanki

Franciszek Karpiński

Do Justyny. Tęskność na wiosnę

Imię adresatki wiersza nie pojawia się w utworze, ale można się domyślić że stanowi on wyraz miłości podmiotu lirycznego do tajemniczej justyny. Rozpoczyna się opisem wschodzącego i zachodzącego słońca. Jego blask jest widoczny, ale ukochana zniknęła. Podmiot porównuje ją do słońca, bez którego nie da się żyć. Zmienia się przyroda, ale ukochanej wciąż nie ma. Upływ czasu jest ukazany przez dojrzewające zboże. Pojawiają się ptaki, ale nie widać tego jednego konkretnego, który śpiewał tylko dla podmiotu lirycznego. Jedyną stałą jest brak Justyny. Podmiot liryczny cierpi, nie potrafi cieszyć się życiem. Apostrofa do wiosny (symbolu nadziei i czegoś nowego) jest błaganiem o powrót „urodzaju kochanego”, który może być albo obfitymi plonami albo ukochaną Justyną.

Kilka słów o autorze

Franciszek Karpiński był prekursorem epoki Oświecenia. Główny reprezentant nurtu sentymentalnego w liryce polskiej. Mimo, iż nazywa się go "kochankiem" nigdy nie był z żadną kobietą do końca i pozostał sam do śmierci. Jest poetą serca. Zasłynął m.in. z : Pieśni narożnych (o których mowa jest w kolejnych częściach), sielanek, które można podzielić na te utrzymane w konwencji gatunku jak np. Laura i Filon oraz te w postaci monologu wewnętrznego i utrzymane w loryce bezpośredniej jak „Do Justyny....”. Dodatkowo napisał kilka utworów o charakterze patriotycznym takie jak: Żale sarmaty nad grobem Zygmunta Augusta. Spisał również swego rodzaju pamiętnik o tytule "Historia mego wieku i ludzi, z którymi żyłem".

